

Nr 445.

Av herr **Järte m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående lån till främjande av bostadsproduktionen.

I proposition nr 84 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att för år 1929 må, till beredande av nya lån ur statens bostadslånefond i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna grunder, av de till fonden inflytande amorteringarna och räntorna för år 1928 disponeras ett belopp av högst 2,000,000 kronor.

De i propositionen lämnade statistiska uppgifterna visa, att byggnadsverksamheten i städer och stadsliknande samhällen år 1926 varit ännu livligare än år 1925 samt göra sannolikt, att år 1927 företett fullt ut samma livaktighet som det närmast föregående. Läget på bostadsmarknaden har även undergått en påtaglig ytterligare förbättring, så att tillgången på smålägenheter hösten 1927 betecknades såsom otillräcklig i allenast 6 av 36 större städer och allenast 2 av 69 mindre städer. Husvillheten har ytterligare kraftigt reducerats.

Det kunde förefalla, som om dessa och andra i propositionen lämnade uppgifter utgjorde tillräckliga skäl till att nu upphöra med den statliga kreditgivningen för bostadsbyggande. Statskontoret har även under hänvisning till det väsentligen förbättrade läget på bostadsmarknaden givit uttryck åt sin tvekan om nödvändigheten och lämpligheten av att längre fortsätta med denna låneverksamhet. Ehuru departementschefen erkänner, att läget på bostadsmarknaden sedan flera år undergått en alltjämt fortskridande förbättring, förordar han dock en fortsättning av här ifrågakvarande verksamhet under anförande av att dels brist på bostäder flerstädes ännu råder, dels den byggnadsverksamhet, som under senare tid ägt rum, till en betydande del vilat på kooperativ grund eller haft till föremål uppförande av egna hem, dels ock bostadskreditsakkunnige ännu icke avgivit sitt väntade betänkande.

Beträffande dessa skäl är till en början att märka, att, såsom tidigare framhållits, den på några håll ännu kvarstående knappheten på bostäder icke har sin orsak i minskad bostadsproduktion och ökad boendetäthet utan i en fortgående strävan till höjning av bostadsstandarden för de breda lagren. Så länge denna strävan tar sig uttryck i efterfrågan av nya bostäder, kommer helt säkert bostadsproduktionen att härav hållas i gång vare sig det allmänna träder till som kreditgivare eller ej. Med avseende å omfattningen av den genom statens byggnadsbyrå finansierade byggnadsverksamheten förtjänar påpekas, att, medan år 1925 av 10,136 tillkomna lägenheter 3,081 eller runt 30 procent producerats genom »icke spekulativ» byggnadsverksamhet, motsvarande siffror för år

1926 voro 14,221 och 2,831; den »icke spekulativa» byggnadsverksamhetens andel i bostadsbyggandet hade alltså då sjunkit till omkring 20 procent eller en femtedel. Frånräknar man denna del av bostadsproduktionen, så finner man att återstoden, den icke av det allmänna stödda byggnadsverksamheten, under år 1926 ensam åstadkommit över 1,200 lägenheter mer än den totala byggnadsverksamheten under närmast föregående år. Det fria bostadsbyggandets förmåga att tillmötesgå efterfrågan på bostäder borde härav vara fulltygad.

Nu anför emellertid departementschefen, under åberopande av statens byggnadsbyrå, att återhämtningen på bostadsmarknaden i vad rör tillgodoseendet av de mindre bemedlades bostadsbehov till icke oväsentlig del berott på den kooperativa bostadsproduktionen och egnahemsbyggandet, vilka åter vore beroende av en ordnad kreditgivning.

Härtill må först erinras, att denna del av bostadsproduktionen som bekant ingalunda tillgodoser efterfrågan från de minst bemedlade samhällsmedlemmarna utan från bättre ställda kroppsarbetare, tjänstemän o. dyl. tillhörande ett ekonomiskt mellanskikt i samhället. Om häremot invändes, att även de ekonomiskt svagast ställda indirekt erfara lättnad av de lindringar, som komma ett bättre situerat skikt tillgodo, skall riktigheten av detta resonemang oförbehållsamt medgivas. Men det blir då nödvändigt att tänka tanken till slut och erkänna, att i själva verket all bostadsproduktion får betydelse även för andra samhällsmedlemmar än dem, som inflytta i de nyproducerade lägenheterna. Den s. k. spekulativa byggnadsverksamheten står i detta avseende på intet sätt efter den s. k. allmännyttiga.

Det må i detta sammanhang bringas på tal, huruvida icke tiden snart vore mogen att ur språkbruket utrensa den missvisande termen »allmännyttig byggnadsverksamhet». Uppenbarligen innebär dess användande ett tillmötesgående av en populär vanföreställning, som utgår från att den med vinstsyften förbundna byggnadsverksamheten vore på något sätt av lägre art, till mindre gagn eller dyl. Den ringaste eftertanke upplyser omedelbart om att så ingalunda är fallet. Som bekant är bostadsbehovet i våra större städer till alldeles övervägande grad tillgodosett genom den s. k. spekulativa byggnadsverksamhetens åtgöranden, och såsom nyss visats, spelar densamma efter krigsårens förlamning nu åter den dominerande rollen. Kvalitativt har dess roll varit ej mindre viktig; så gott som alla mera betydelsefulla hygieniska och andra framsteg i avseende å bostadens inredning måste skrivas den till godo. Det behöver endast erinras om vad införandet av W. C., badrum, hiss och parkettgolv inneburit för den moderna bostadens utveckling. För dylika landvinningar och många andra hava vi den privata företagsamheten på byggnadsområdet att tacka; efter att först hava kommit till användning i dyrare lägenheter hava de senare vunnit in- steg även i de billigare.

I proposition nr 107 till 1927 års riksdag betecknas termen »allmännyttig byggnadsverksamhet» såsom »kanske icke fullt lycklig» (sid. 14). Det torde icke

vara alldeles betydelselöst, att en dylik missvisande terminologi icke längre tillåter att i kraft av ordets makt över tanken befrämja fortbeståndet av felaktiga föreställningar.

Även om nya medel ej ställas till förfogande för bostadskreditgivning, kommer intet avbrott i denna kreditgivning att behöva äga rum. De beviljade lånen, vilka för år 1926 utgjorde omkring 7.1 mill. kronor och för år 1927 omkring 5.6 mill. kronor, hava för år 1928 nedgått till omkring 4 mill. kronor. Det kraftigt förbättrade läget på bostadsmarknaden gör en fortsatt lika stor nedgång för 1929 naturlig, då departementschefen utlovat en stark gallring av ansökningarna, därvid noga skall tillses, att lån beviljas endast, där verkligt bostadsbehov föreligger. Nu beräknar departementschefen, att av 1928 års lånemedel skulle till år 1929 återstå disponibla omkring 2.4 mill. kronor. Detta belopp bör vara fullt tillräckligt för att tillgodose de anspråk, som numera kunna ifrågakomma.

Vi tillåta oss att i detta samband bringa i erinran ett uttalande av socialministern under debatten i andra kammaren vid denna frågas behandling förlidet år. Han framhöll att underskottet på lägenheter inom en framtid, som kanske icke vore så långt borta, kunde komma att försvinna samt fortsatte med följande ord:

»När man kommit till det stadiet händer det emellertid lätt, att situationen slår över i sin motsats, så att det blir ett överskott, som är för stort för att kunna lämpligen handhas. Sedan behövs det endast en smula panik, för att man skall stå mitt uppe i en byggnadskris. Det torde vara allas vår skyldighet att genom en förnuftig länepolitik se till, att man icke påskyndar eller framkallar en sådan.»

Det nuvarande läget på byggnadsmarknaden understryker vikten av att denna maning ej lämnas obeaktad.

I proposition nr 107 till 1927 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t vissa skärpningar av villkoren för här ifrågavarande lån. Dessa bestämmelser tillstyrktes av statsutskottet och godkändes även av första kammaren, medan andra kammaren med 81 röster mot 75 biföll en socialdemokratisk reservation om utslutande av skärpningarna. Efter sammanjämkning bortföll därefter de av de föreslagna lånevillkoren, som avsågo, att låneförmedlande kommun skulle äga rätt att bereda sig en gottgörelse av en procent årligen å den förmedlade krediten ävensom att befria låneförmedlare från skyldighet att utanordna lånet successivt i mån av byggnadsföretagets fortskridande.

Egendomligt nog hava i årets proposition dessa lånevillkor icke upptagits. Det är dock uppenbart, att de skäl som föregående år av samme departementschef anfördes till förmån för desamma och som godtogos av statsutskottet vid nämnda års riksdag, i om möjligt än högre grad äga giltighet numera efter den utveckling som ägt rum på bostadsmarknaden. Dessa liksom övriga, redan tillämpade villkor äro tydligen såväl i och för sig sakligt motiverade som ägnade att förbereda övergången till den permanenta kreditgivning, varom förslag snart väntas av bostadskreditsakkunnige. Vad särskilt angår det förstnämnda vill-

koret, syntes det uppenbart olämpligt att icke medgiva kommun samma möjlighet som enskilda låneförmedlare att bereda sig gottgörelse å den förmedlade krediten.

Vi hemställa

att Kungl. Maj:ts proposition nr 84 icke må av riksdagen bifallas samt

att riksdagen måtte för sin del besluta att beträffande den kreditgivning av här ifrågavarande slag, som må förekomma under år 1929, ovan angivna lånevillkor skola, utöver de av riksdagen förut godkända, äga tillämpning.

Stockholm den 12 mars 1928.

Ivar Anderson.

Bj. Holmgren.

Otto Järte.

Sven Persson.

Arne Forssell.

Erik Bernström.
